

Nr 3

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående användningen av engångsförpackningar samt angående åtgärder mot nedskräpning.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats

1) de likalydande motionerna I: 19 av herrar *Johansson, Tage*, och *Hjorth* och II: 33 av fru *Ekroth m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om tillsättandet av en utredning med uppgift att utreda frågor i samband med de s. k. engångsglasens användning och dess konsekvenser samt att framlägga de förslag till åtgärder som utredningen kan ge anledning till;

2) de likalydande motionerna I: 27 av herr *Wirtén m. fl.* samt II: 44 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, vari hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande möjligheterna till lagstiftning eller avtal med vederbörande intressenter om förbud mot användning av engångsflaskor vid marknadsföring av öl och läskedrycker;

3) de likalydande motionerna I: 341 av herr *Lundberg m. fl.* och II: 415 av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Björkman*, vari föreslås, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning om sådana åtgärder som utan att motverka den fortgående rationaliseringen av varudistributionen kan vidtagas i syfte att minska nedskräpningen samt öka möjligheterna till en effektiv uppsamling och destruktion av avfallsprodukter; samt

4) de likalydande motionerna I: 627 av herr *Larsson, Thorsten*, samt II: 775 av herr *Gustafsson* i Kårby, vari hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och därav föranledda förslag rörande den samlade ekonomiska och sanitära konsekvensen av de s. k. engångsförpackningarnas användning.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

I motionerna I: 19 och II: 33 erinras om den livliga debatten under senare år beträffande engångsglaset. Principen »köp, drick och släng» har skapat många och stora problem inte minst från natur- och hälsovårdssynpunkt. Årskonsumtionen av sådana glas för öl och läsk uppgår till 900 miljoner flaskor och konsumtionen torde komma att stiga.

Engångsglasen åstadkommer svår nedskräpning i naturen och medför
Bihang till riksdagens protokoll 1966. 11 saml. Nr 3

merarbete och merkostnader för den kommunala renhållningen. De innebär även en stor risk för olycksfall vid badplatser och på andra fritidsområden — antalet skador på barn beräknas till 1 600 om året för hela landet.

Glasen medför samtidigt vissa fördelar men det kan ifrågasättas om inte nackdelarna är så stora att särskilda åtgärder behöver vidtagas. En förut-sättningslös utredning med kartläggning av för- och nackdelar kan ge underlag för en bedömning av vilka åtgärder som bör vidtagas.

I motionerna I: 27 och II: 44 erinras om den ökande förbrukningen av engångsförpackningar av papper, plast och glas, vilken skapat problem från renhållnings- och naturvårdssynpunkt. Engångsglasen för öl och läskedrycker har i den allmänna debatten ansetts förorsaka de största olägenheterna. Dessa är framträdande för såväl kommunerna, vilka har att svara för renhållningen, som för allmänheten. De mest allvarliga konsekvenserna uppstår vid rastplatser efter vägarna, i strövområden och på andra platser i naturen där organiserad renhållning är svår att genomföra.

De största problemen medför engångsflaskor av glas. Dessa har tillkommit för rationalisering av försäljning och förvaring men är främst motive-rade av producenternas intressen. För konsumenterna innebär de en avsevärd fördyring som årligen uppgå till många miljoner kronor. Från naturvårdssynpunkt kan det synas lämpligt att förbjuda användning av engångsglas. Ökad propaganda torde icke vara en realistisk väg att lösa problemen på. Man bör undersöka vilka åtgärder som är mest ändamålsenliga för att motverka olägenheterna. Härvid är frågan om framställning av nya embal-lagetyper av största intresse. I våra nordiska grannländer finns icke förbud mot engångsförpackningar men i Norge har socialdepartementet träffat av-tal, huvudsakligen i naturvårdssyfte, med vederbörande intressenter om så-dant förbud i fråga om öl och läskedrycker. Det synes inte omöjligt att lik-nande restriktioner skulle kunna genomföras i Sverige.

I motionerna I: 341 och II: 415 framhålles bl. a. att den tilltagande nedskräpningen under senare år tilldragit sig ökad uppmärksamhet och att de-batten varit särskilt livlig i samband med ett par framställningar angående användandet av engångsförpackningar. Motionärerna anför beträffande dessa framställningar bl. a. följande.

De båda framställningarna har tagit sikte på en utredning i syfte att få till stånd åtgärder direkt avsedda att förhindra eller försvåra en fortsatt an-vändning av engångsförpackningar. Flertalet av remissinstanserna och bland dem medicinalstyrelsen, det enskilda näringslivets organisationer och KF:s styrelse har emellertid vidgat perspektivet vid bedömningen av hithö-rande spörsmål och infogat frågan om nedskräpningen med engångsembal-lage i det större sammanhang, i vilket det utan tvivel måste bedömas.

Motionärerna berör vissa uttalanden i remissyttrandena och uttalar vidare att de ständigt ökande avfallsmängderna endast i begränsad omfattning be-

står av förpackningar. Åtgärder som tar sikte på engångsförpackningar eller förpackningar över huvud taget skulle således få begränsade verkningar samtidigt som de skulle hindra rationaliseringsutvecklingen på distributionsområdet. Problemet bör därför angripas med andra utgångspunkter.

Den primära förutsättningen för att komma till rätta med nedskräpningen är att samhället självt sörjer för en effektiv uppsamling av avfall. Åtskilliga problem rörande ansvaret och formerna för insamling och destruktion av avfall måste lösas. Möjligheten att utnyttja avfall för värmealstring bör beaktas. Vad gäller renhållning på och vid vägarna bör avvägningen mellan vägmyndigheternas och kommunernas skyldigheter uppmärksammas.

Motionärerna understryker vidare vikten av ökad propaganda, i skolorna och i massmedia, mot nedskräpningen. Upplysningsverksamheten kan få resultat endast om förseelser mot ordningsföreskrifter beivras. Lokalt och tidsmässigt begränsade aktioner från polis- och åklagarmaktens sida torde få god verkan om ingripandena ges tillräcklig publicitet. Man kan överväga ett system med bötesföreläggande i likhet exempelvis med den nuvarande parkeringsboten.

I motionerna I: 627 och II: 775 erinras likaså om utvecklingen inom varudistributionen i vad gäller engångsförpackningar och följderna från olika synpunkter av denna utveckling. Motionärerna framhåller bl. a. att engångsmaterial tar oproportionerligt stor plats i sopkärnen vilket ökar tömningskostnaderna och att besvärligheter uppstår genom att trasiga glasförpackningar ofta skadar sopsäckar av papper. Motionärerna hänvisar vidare till de menliga följder för naturvärden och de olycksfallsrisker som är förbundna med användningen av engångsförpackningar.

De renhållningsproblem som uppstår i förevarande sammanhang bör beaktas. Frågan om annat material för förpackningar bör övervägas. En målmedveten propaganda- och upplysningsverksamhet förordas och om resultat inte nås på denna väg bör man överväga att liksom i Norge söka åstadkomma ett avtal med vederbörande intressenter på fabriktions- och distributionsidan. Kan avtal ej träffas står lagstiftningsmöjligheten till buds.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna II: 33, II: 44, I: 341 och II: 775.

Genom tre framställningar från olika delar av landet har frågorna om åtgärder mot nedskräpning med engångsförpackningar och rörande omhändertagande och destruktion av sopor, engångsemballage m. m. underställt Kungl. Maj:ts prövning. Framställningarna har remissbehandlats. (Se bilaga.)

Utskottet

I *motionsyrkandena* hemställas om utredningar angående olika frågor som har samband med användningen av engångsglas (I: 19 och II: 33 samt I: 27 och II: 44) eller engångsförpackningar (I: 627 och II: 775) samt angående åtgärder i syfte att minska nedskräpningen och förbättra möjligheterna till hopsamling och destruktion av avfall (I: 341 och II: 415).

I motionsparet I: 27 och II: 44 är yrkandet preciserat till frågan om att genom lagstiftning eller avtal med vederbörande intressenter förhindra användningen av engångsglas för öl och läskedrycker medan övriga motionsyrkanden avser mera vittsyftande utredningar på förevarande områden, därvid motionerna I: 341 och II: 415 icke begränsats till engångsglasen eller engångsförpackningarna utan tagit upp spørsmål om åtgärder, som utan att motverka rationaliseringen inom varudistributionen, kan vidtagas för effektivare hopsamling och destruktion av allt slags avfall.

I *motionernas motiveringar* omnämnes ett antal åtgärder som motionärerna anser böra prövas för att komma till rätta med rådande missförhållanden. Sålunda framföres bl. a. tanken på förbud mot användning av vissa engångsglas genom avtal med intressenterna eller, om denna väg icke visar sig framkomlig, genom lagstiftning. Frågan om framställning av nya emballagetyper beröres. Vidare framhålles behovet av en lösning av de spørsmål som sammanhänger med ansvaret och formerna för insamling och destruktion av avfall, därvid bl. a. frågan om att utnyttja avfall för uppvärmningsändamål anses böra prövas. Renhållningen på och vid vägarna bör uppmärksammas med hänsyn bl. a. till ansvarsfördelningen. En ökad propaganda i skolorna och genom massmedia bör komma till stånd och tillsynen över att gällande bestämmelser mot nedskräpning efterlevs bör skärpas varjämte ingripanden med anledning av dessa bestämmelser bör ges ökad publicitet. Ett system med bötesföreläggande vid nedskräpningsförseelser bör övervägas.

Vissa frågor och förslag på förevarande områden har genom *särskilda framställningar* underställts Kungl. Maj:ts prövning. Sålunda har länsstyrelsen i Östergötlands län föreslagit att ett klarläggande snarast möjligt sker av frågan i vilken omfattning man genom lagstiftning och aktiv upplysning skall kunna minska de skador och olägenheter av olika slag som nedskräpningen med bl. a. de nya typerna av väderbeständigt material medför. Härvid anses även böra uppmärksammas möjligheten att ålägga distributörerna att återtaga och borttransportera sina engångsförpackningar. I en framställning av en privatperson hemställas om utredning och eventuellt lagförslag angående reglering av handeln med vissa s. k. engångsglas. Tillverkare och importörer bör enligt förslagsställaren kunna åläggas att av kunderna uttaga en särskild avgift, som skulle gå till en renhållningsfond

för täckande av kostnaderna för dels fastigheternas ökade renhållningsgifter dels en organiserad renhållning i naturen. Av Pajala kommun har ingivits en förfrågan beträffande de åtgärder som vidtagits mot nedskräpning genom engångsglas inom samhällen, vid vägar och badplatser o. d. Medicinalstyrelsen har hemställt om medel för att slutföra en utredning med syfte att utarbета råd och anvisningar till hälsovårdsnämnder beträffande omhändertagande och destruktion av sopor m. m.

De tre förstnämnda framställningarna har varit föremål för remissbehandling. Denna har helt nyligen avslutats och ärendena beredes nu vidare inom Kungl. Maj:ts kansli.

I det omfattande *remissmaterialet beträffande framställningarna* har framförts åtskilliga synpunkter på och förslag till åtgärder beträffande de här aktuella frågorna. Remissinstanserna är således genomgående eniga om att åtgärderna mot den ökande nedskräpningen bör intensifieras. Från vissa håll, särskilt handeln och tillverkare av engångsförpackningar, hävdas emellertid, att engångsförpackningarna spelar en jämförelsevis underordnad roll i sammanhanget. I flertalet remissyttranden görs vidare gällande, att fördelarna med dylika förpackningar — betydande rationaliseringsvinster, ökad hygien samt ökad bekvämlighet för konsumenterna — är så stora jämfört med nackdelarna — ökad sopmängd och volym, skaderisker, nedskräpning, ökade kostnader för konsumenterna samt ökade renhållningskostnader för samhället — att mera långtgående åtgärder mot förpackningarna ej bör tillgripas. Med denna reservation uttalar sig majoriteten av remissinstanserna för att en utredning företas i syfte att få till stånd en så allsidig belysning som möjligt av frågan om användningen av engångsförpackningar samt att framlägga förslag till åtgärder för att motverka de olägenheter som kan vara förenade med dylika förpackningar. I några fall förordas eller ifrågasätts förbud mot engångsglas. I icke så få fall föreslås, med hänvisning till att mängden av sopor över huvud taget, särskilt papper, ökar snabbt, att en utredning tillsätts för en mera allmän översyn av renhållningsproblemen såväl i städer och samhällen som i naturen. Ett allmänt önskemål är att upplysningsåtgärderna mot nedskräpningen intensifieras.

Beträffande sammansättningen av utredningen har framhållits bl. a. att såväl naturvårds-, hälsovårds- och renhållningsintressena som producent- och konsumentintressena bör vara företrädna. Bland de frågor utöver ovan antydda som utredningen anses böra omfatta kan nämnas en förutsättningslös prövning av spörsmålen om avgiftsbeläggning av engångsglas eller åläggande för distributörerna att återtaga sådana glas och vidare frågorna om vidgade möjligheter att ingripa mot nedskräpningen exempelvis genom skärpning av bestämmelserna i naturvårdslagen och ökade resurser för övervakning. Frågan om att genom stöd till forskningen söka få fram brännbart eller på annat sätt lätt förstörbart emballage anses också böra uppmärksammas.

Det är enligt utskottets mening klart ådagalagt att en allmän tendens till ökad nedskräpning över huvud taget och ett alltmer ökat inslag härvidlag av svårbrännbara eller eljest svårhanterliga engångsförpackningar nu föreligger och föranleder svårlösta problem. Utskottet finner därför naturligt att olika spörsmål på området aktualiserats på sätt som skett i förevarande motioner och i de ovannämnda framställningarna samt i remissyttrandena över dem. Utskottet är samtidigt medvetet om att under senare år vissa åtgärder vidtagits emot nedskräpningen och att i sammanhanget betydelsefulla frågor är under utredning. Det synes emellertid som om de rådande olägenheterna i samband med nedskräpningen är så stora och den utveckling som kan förutses så oroande att ytterligare frågor kan behöva närmare prövas om kampen emot nedskräpningen skall bli verkligt effektiv. Utskottet vill härom anföra följande.

Vad först beträffar spörsmålen i stort om hopsamling och destruktion av avfall får utskottet erinra om att dessa uppgifter i vad avser gator och allmänna platser o. d. åvilar vederbörande kommun. Vad beträffar avfall från fastigheter har intill senaste årsskifte gällt att hopsamling och bortforsling bekostats av fastighetsägaren medan destruktionen helt ålegat kommunen. Genom en lag om kommunala renhållningsavgifter som trädde i kraft den 1 januari 1966 har emellertid kommunerna tillagts rätt att av fastighetsägarna uttaga en avgift jämväl för oskadliggörande av avfall. Det är självfallet icke möjligt för utskottet att bedöma i vad mån denna reglering kan bidra till effektivisering av de kommunala destruktionsanläggningarna. I sitt yttrande över de ovannämnda framställningarna har Stadsförbundet emellertid, bl. a. med hänvisning till de nya reglerna, uttalat att problemen beträffande kommunernas uppgifter i fråga om sopdestruktionen vad gäller såväl den tilltagande totala sopmängden som den ökande förekomsten av engångsförpackningar i allmänhet torde kunna bemästras. I detta sammanhang må också erinras om det ovannämnda arbetet inom medicinalstyrelsen med råd och anvisningar till hälsovårdsnämnderna beträffande omhändertagande och destruktion av sopor m. m.

Enligt utskottets mening bör utvecklingen på nyssberörda område följas med uppmärksamhet. Utskottet förutsätter att så kommer att ske och att när anledning härtill uppstår ytterligare initiativ till lösning av problemen tages. Något påtagligt behov av utredning beträffande renhållningen inom bebyggda områden synes icke föreligga f. n. Det förefaller däremot utskottet som om vissa problem i fråga om renhållningen inom fritids- och andra naturområden samt på och invid vägarna kan behöva närmare övervägas. Det må dock beaktas att ett antal hithörande frågor redan är under utredning.

Sälunda ingår frågan om ansvaret för och organisationen av renhållningen utefter de allmänna vägarna i de uppdrag som lämnats 1960 års vägsakkunniga och 1962 års fritidsutredning. Utredningarna kommer att i samråd framlägga förslag i ämnet. Fritidsutredningen kommer även att taga upp

ytterligare frågor om renhållningen inom fritidsområden utöver de som tidigare behandlats och som lett till bestämmelserna om nedskräpning i naturvårdslagen. Båda utredningarna kommer att slutföras i år. Det är självfallet icke möjligt att nu bedöma i vad mån utredningsförslagen kan komma att bidra till lösning av förevarande frågor. Enligt vad utskottet erfarit lär emellertid de särskilda problem som engångsförpackningarna i detta sammanhang representerar och som är en huvudfråga i motionerna icke komma att närmare beröras av utredningarna.

De ovannämnda framställningarna och remissbehandlingen av dem utvisar att starka önskemål på många håll finnes om en utredning i syfte att komma till rätta med de olägenheter av skilda slag som engångsförpackningarna, i synnerhet engångsglasen, för med sig. Det är även utskottets mening att dessa frågor bör ägnas stor uppmärksamhet. Det torde icke vara behövt att här gå närmare in på de synpunkter som i den livliga allmänna debatten anförts beträffande för- och nackdelar med systemet med engångsförpackningar. I största korthet kan sägas att skälen för i huvudsak hänför sig till systemets betydelse för rationalisering inom varudistributionen medan skälen emot tar sikte på den nedskräpning och de olycksrisker som visat sig följa med den vanligt förekommande vårdslösheten vid förpackningarnas hantering och de ökade kostnaderna för konsumenterna. I motionerna och i det i övrigt föreliggande materialet har som i huvudsak torde framgå av den tidigare lämnade redogörelsen framlagts en rätt omfattande provkarta på förslag till olika åtgärder som anses böra övervägas.

Utskottet vill för egen del förorda att en översyn företages i syfte att samordna och komplettera det utredningsmaterial som redan föreligger eller kommer att framläggas inom den närmaste tiden. På grundval av en sådan översyn bör behövliga initiativ till ytterligare utredning tagas utan tidsutdräkt. Vad särskilt gäller engångsförpackningarna synes strävandena böra inriktas efter två huvudlinjer. Dels bör skälen för och emot restriktioner i någon form mot användningen av engångsglas övervägas. Förslag har framlagts om bl. a. avgiftsbeläggning av glasen och om förbud mot deras användning för vissa ändamål genom överenskommelse med fabrikanter och distributörer eller genom lagstiftning. Enligt utskottets mening bör vid dessa överväganden största vikt fästas vid konsumenternas intressen och önskemål. Såvitt utskottet kunnat finna är dessa önskemål och intressen icke klarlagda.

Den andra huvudlinjen avser en effektivisering av renhållningen. Som ovan nämnts är vissa utredningsförslag härom att förvänta inom kort. Vad beträffar engångsglasen har bl. a. sådana åtgärder som åläggande för distributörerna att bortskaffa begagnade glas, skärpning av nedskräpningsbestämmelserna i naturvårdslagen, effektivare beivrande av förseelser mot bestämmelserna samt ökad upplysning och propaganda föreslagits. En allmän prövning av vilka åtgärder som kan anses lämpliga för här ifråga-

varande syfte bör enligt utskottets mening företagas. Härvid bör även övervägas möjligheten att genom en väl tilltagen s. k. pant på alla slag av för vissa ändamål avsedda glas minska allmänhetens benägenhet att i naturen lämna efter sig tomma, i många fall krossade, glas.

Utskottet vill även framhålla önskvärdheten av att frågan om behovet av fortsatt och intensifierad forskning för att få fram emballage av engångstyp som är lättare förstörbara eller mindre riksfyllda vid hanteringen än de av nu gängse material uppmärksammas.

Utskottet vill avslutningsvis starkt understryka att de synnerligen besvärande problemen med nedskräpning inte endast i naturen utan även på gator och allmänna platser och i samlingslokaler m. m. i första hand uppstått genom att den allmänhet som vistas där alltför ofta underlåter att visa den hänsyn till andra och till den gemensamma trivseln som är önskvärd. Upplysningen och propagandan bör därför taga sikte på bl. a. att den vuxna generationen genom ett mera aktsamt uppträdande i förevarande hänseende kan påverka de yngres sätt att bete sig.

Utskottet får under hänvisning till det ovan anförda hemställa,

att riksdagen i anledning av 1) de likalydande motionerna I: 19 och II: 33, 2) de likalydande motionerna I: 27 och II: 44, 3) de likalydande motionerna I: 341 och II: 415 samt 4) de likalydande motionerna I: 627 och II: 775 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om översyn och utredning av vissa frågor rörande användningen av engångsförpackningar och angående nedskräpningen m. m.

Stockholm den 16 februari 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Enarsson, Hellebladh, Carlsson, Oscar, Svanström, Hedlund*, Nyman, Hübinette, Karlsson, Helge, Wååg, Wirtén och Olsson, Johan;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herr Skoglösa, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar*, Dickson, Lundmark, Haglund, Wikner, Larsson i Borrbj, Nilsson i Bästekille, Andersson i Örebro och Johansson i Simrishamn*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

PM

ang. framställningar från länsstyrelsen i Östergötlands län och civilingenjören O. Jarllund, Lidingö, rörande åtgärder mot nedskräpning m. m. med engångsförpackningar, jämte remissyttranden

Framställningarna

Framställningarna riktar sig mot den ökade användningen av engångsförpackningar av mer beständig typ — Jarllunds mot engångsglas. Det framhålls, att användningen av dylika förpackningar — i form av på särskilt sätt behandlat pappers- eller pappmaterial, plast eller liknande material, plåtburkar o. d. samt glas — på senare år ökat mycket starkt i omfattning. Nackdelarna med engångsförpackningar av detta slag är betydande och uppväger inte fördelarna. Sålunda medför de ökade samhällskostnader för uppsamling, bortforsling och förstöring. När de bortkastas i naturen kvarligger de långa tider och medför risker för skador på människor och djur samt skräpar ner. Vidare erinras om att man i vissa andra länder infört stränga restriktioner mot användningen av engångsglas.

Länsstyrelsen finner, att det snarast bör klargöras i vilken omfattning man genom lagstiftning och aktiv upplysningsverksamhet skall kunna minska skador och olägenheter av olika slag som nedskräpningen med bl. a. de nya typerna av väderbeständigt emballagematerial medför. Härvid bör även uppmärksammas möjligheten att ålägga distributörerna att återta och borttransportera sina engångsförpackningar.

Jarllund anholder om tillsättande av utredning och ev. framläggande av lagförslag för reglering av handeln med engångsglas (med engångsglas avser Jarllund flaskor av beständigt material, vilka är avsedda att användas endast en gång och därefter bortkastas). Jarllund föreslår, att tillverkare och importörer av glas, som enligt vedertaget bruk vanligtvis används som engångsförpackning åläggs att av sina kunder utta en viss avgift att inlevereras till en särskild renhållningsfond. Huvudsyftet med avgiften är att främja att engångsglas skall användas endast mera undantagsvis. Medlen i fonden bör fördelas så att de skall täcka kostnaderna för fastigheternas ökade renhållningsutgifter samt även möjliggöra organiserad renhållning i naturen. Härvid bör förslagsvis de till vardera av dessa två alternativ utdelade beloppen kunna vara ungefär lika stora. Som en lämplig avgift för sådana glas föreslår Jarllund 10 eller 15 öre per flaska. Härifrån bör undantas flaskor som till största delen används för mediciner samt mycket små flaskor, förslagsvis rymmande mindre än 100 cm³. Småflaskor är nämligen mycket litet skrymmande och hållbarare än de större flaskorna.

Det bör tilläggas att även socialdepartementet handlägger vissa framställningar i ämnet. Sålunda har *Pajala kommun* gjort förfrågan beträffande de åtgärder som vidtagits mot nedskräpning genom engångsglas inom samhällen, vid vägar och badplatser o. d. Vidare har *medicinalstyrelsen* gjort framställningar om medel för dels utredning rörande råd och anvis-

ningar till hälsovårdsnämnder beträffande omhändertagande och destruktion av sopor m. m., dels för bearbetning av visst undersökningsmaterial rörande tillvaratagande och destruktion av injektionssprutor.

Remissyttrandena¹

Remissinstanserna är eniga om att åtgärderna mot den ökande nedskräpningen bör intensifieras. Från vissa håll, särskilt handeln och tillverkare av engångsförpackningar, hävdas emellertid, att engångsförpackningarna spelar en jämförelsevis underordnad roll i sammanhanget. I flertalet remissyttranden görs vidare gällande, att fördelarna med dylika förpackningar — betydande rationaliseringsvinster, ökad hygien samt ökad bekvämlighet för konsumenterna — är så stora jämfört med nackdelarna — ökad sopmängd och volym, skaderisker, nedskräpning, ökade kostnader för konsumenterna samt ökade renhållningskostnader för samhället — att mera långtgående åtgärder mot förpackningarna ej bör tillgripas. Med denna reservation uttalar sig majoriteten av remissinstanserna för att en utredning företas i syfte att få till stånd en så allsidig belysning som möjligt av frågan om användningen av engångsförpackningar samt framlägga förslag till åtgärder för att motverka de olägenheter som kan vara förenade med dylika förpackningar. I några fall förordas eller ifrågasätts förbud mot engångsglas. I icke så få fall föreslås, med hänvisning till att mängden av sopor över huvud taget, särskilt papper, ökar snabbt, att en utredning tillsätts för en mera allmän översyn av renhållningsproblemen såväl i städer och samhällen som i naturen. Ett allmänt önskemål är att upplysningsåtgärderna mot nedskräpningen intensifieras.

I det följande redovisas de olika förslagen beträffande inriktningen och omfattningen av en ev. utredning. Härvid upptas först en grupp — A — som avser förslag vilka väckts av remissinstanser som vänder sig mot eller ställer sig tveksamma till mera restriktiva åtgärder mot engångsglas eller andra engångsförpackningar. Därefter följer en grupp förslag — B — som går ut på införande av förbud eller andra starkt restriktiva åtgärder mot engångsglas. Vidare redovisas en grupp — C — som avser förslag vilka inte kan hänföras under de båda andra grupperna.

A. *Medicinalstyrelsen* — enligt vilken det torde vara i praktiken omöjligt att genom särskilda åtgärder vrida utvecklingen i fråga om engångsförpackningar tillbaka — tillstyrker, att frågan om avfallsolägenheterna genom förbrukat engångsmaterial upptas till en allsidig utredning. Styrelsen anför bl. a., att materialet tar oproportionerligt stort utrymme i sopkärl och framtvingar ett tätare upprepat bortförande av avfallet. Särskilt glas och plast skapar genom svårförstörbarhet problem i fråga om kvittblivningen. Angelägenheten att få vårt nutida samhälles alla skiftande avfallsfrågor allsidigt lösta kommer här in i bilden. I naturen skapar bortkastade engångsförpackningar otrevnad och risker för skador på betande hemdjur och vilt. Olägenheterna blir särskilt framträdande i trakter, som saknar i kommunal regi ordnad renhållning. En ordnad renhållning inom allmänt vägområde torde indirekt minska nedskräpningen även utanför vägområdet. Den bästa utvägen för staten-väghållaren att bekämpa den tilltagande nedskräpningen blir därför att ordna en effektivt arbetande

¹ Här redovisas även synpunkter och förslag som framförts i vissa yttranden över den i socialdepartementet handlagda framställningen i ämnet från Pajala kommun, vilka yttranden i avskrift fogats till naturvårdsnämndens utlåtande i förevarande ärende.

renhållning för de allmänna vägarna och till dessa anslutande rast- och parkeringsplatser. Beträffande fritidsområden i allmänhet erfordras ökad renhållning från kommunernas sida. En viss möjlighet att inskrida mot personer som slänger bort skräp kan kanske ligga i ett betalningsföreläggande för ertappade syndare liksom vid parkeringsförseelser.

Professor Lars Friberg — medlem av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd — delar länsstyrelsens i Östergötlands län uppfattning så till vida, att frågan om en ökad nedskräpning till följd av användandet av engångsemballage bör bli föremål för utredning.

Länsläkaren i Blekinge län — som anför, att den rena förbudsvägen eller avgiftsprincipen torde komma i strid med så elementära ekonomiska lagar och så stora kommersiella intressen att dessa alternativ måste te sig mycket svårgenomförbara — är av den mening att de aktuella förslagen framför allt bör aktualisera hela kvittblivningsproblemet som ur många synpunkter är i behov av en ingående belysning. I detta sammanhang kunde också inventeras möjligheterna att på ett ekonomiskt realistiskt sätt ersätta nu använda emballagetyper med ur kvittblivningssynpunkt lämpligare sådana. I övrigt ifrågasätter länsläkaren om inte något kunde vinnas med att påföljdsinitiativet i fråga om naturvårdslagets möjligheter att ingripa mot nedskräpning delegeras till lokala myndigheter.

Förste stadsläkaren i Malmö anser att det även i Sverige bör övervägas skärpta åtgärder mot de tilltagande avfallsproblemen. Det kan dock enligt hans mening inte bli tal om att redan nu helt plötsligt införa förbud mot försäljning av engångsglas. Han betonar behovet av en utredning, som tar sikte på alla med vårt moderna samhälles behov och vår naturs renhållning sammanhängande avfallsfrågor. Enligt underhandsuppgift förbereder Svenska renhållningsverksföreningen i samarbete med Föreningen för allmän hälsovård, Svenska kommunaltekniska föreningen och Föreningen Sveriges kommunalingenjörer en hänvändelse till statliga myndigheter rörande frågan om destruktionen av såväl hushållsavfall som affärs- och industriavfall. Härvid skulle även förslag komma att framläggas om en regional lösning av frågan, innebärande att stora destruktionsanstalter (ca 20 milj. kr. i genomsnittlig kostnad för varje) skulle anordnas regionalt. Enligt förste stadsläkaren bör införande av accis på engångsglas, ev. också annat glas och plastförpackningar, också övervägas.

Länshälsovårdskonsulenten i Älvsborgs län anför, att en nu tillskapad lagstiftning i syfte att begränsa engångsemballage av ifrågavarande slag synes komma alltför sent med hänsyn bl. a. till att varuhusens lagerlokaler för livsmedel numera i stor utsträckning planeras med sikte på att endast engångsemballage skall användas. Konsulenten anser, att en bestämmelse om vem som har ansvaret för renhållningen utmed vägarna säkerligen skulle vara den f. n. viktigaste åtgärden för att få bättre renhållning till stånd i markerna kring våra allmänna vägar. I övrigt framhåller han bl. a., att anordningarna för rengöring av returglas för mjölk alltmer avskaffas och påpekar, att detta förhållande kan medföra risker för hygienisk olägenhet i en beredskapssituation, då det kan förväntas inskränkningar även beträffande emballagen.

Kommerskollegium — som anser, att fördelarna med engångsförpackningarna är så betydande att reglering av användningen inte bör tillgripas för att undgå olägenheterna — är av den mening att erforderliga åtgärder i stället bör inriktas på att komma till rätta med olägenheterna. De tekniska och ekonomiska problem, som engångsförpackningarna föranleder såsom

hushållsavfall, synes enligt kollegium på grund av frågans invecklade natur och de olikartade förhållandena inom skilda orter behöva kartläggas och bedömas allsidigt. Uppgiften bör anförtros åt en utredning i vilken bör ingå representanter för stat, kommun och näringsliv.

Handelskammaren i Göteborg är av den bestämda uppfattningen att man ej bör ingripa med direkta förbud mot användning av vissa slag av förpackningar eller genom att belägga vissa typer av förpackningar med speciella avgifter. Handelskammaren hemställer, att utredning och förslag skyndsamt kommer till stånd för att klargöra ansvarsförhållandena i olika sammanhang för renhållning och bortförande av sopor, bl. a. fritidskommunernas rättigheter och skyldigheter samt renhållningen utmed de stora genomfartsvägarna.

Handelskammaren i Malmö avstyrker sådana åtgärder som syftar till att försvåra eller förhindra användningen av engångsförpackningar och därvid även införande av en sådan ordning att distributörerna skulle åläggas att återta och borttransportera engångsförpackningar eller att för glasförpackningar skulle erläggas särskild avgift för renhållningsändamål. Handelskammaren ansluter sig emellertid så till vida till länsstyrelsens framställning, att handelskammaren tillstyrker att en utredning kommer till stånd rörande de andra möjligheter som kan stå till buds för att motverka nedskräpningen i naturen och underlätta det slutliga omhändertagandet av förpackningar och andra avfallsprodukter. Bl. a. framhåller handelskammaren behovet av uppsamlingskärl (papperskorgar o. d.) såväl i städer och samhällen som längs vägarna, på rastplatser, badplatser och campingplatser samt i friluftsområden, en lösning av ansvarsfördelningen vad gäller renhållningen längs vägarna, beivrande av förseelser mot gällande ordningsföreskrifter (införande av böter liknande parkeringsböter) samt frågan om den kommunala uppsamlingen och destruktionen av sopor jämte nyttiggörande av sopmängderna för uppvärmning.

Handelskammaren i Gävle — som opponerar sig mot att en lagstiftning riktas mot producenterna av glas och annat väderbeständigt emballagematerial eller mot producenterna av öl och vatten — vill dock inte motsätta sig att det snarast verkställs en undersökning av hur och i vilken omfattning man skall kunna minska skadorna och olägenheterna av nedskräpning med väderbeständigt emballagematerial. Kammaren hemställer att efter verkställd utredning få beredas tillfälle att granska de förslag till åtgärder som därvid framkommer.

Statens konsumentråd finner inte att man genom förbud mot engångsförpackningar kan komma till rätta med nedskräpningsproblemen. Rådet uttalar sig inte klart för en utredning men pekar på vissa problem. Vid en jämförelse ur ekonomisk synpunkt mellan engångsförpackningar och returförpackningar — som är ett mycket komplicerat problem — är det inte lämpligt att utgå från dagens detaljhandelspriser för de enskilda förpackningstyperna, eftersom dessa inte synes vara avvägda med hänsyn till kostnaderna. Beträffande vissa förpackningar gäller exempelvis med nuvarande detaljhandelspriser att ett returglas kan framstå som den billigaste formen av engångsförpackning. I stället bör man se på de verkliga och mera långsiktiga kostnaderna genom att jämföra tillverkningskostnader för olika förpackningstyper, ta hänsyn till de kostnader som uppstår när returglas skall återtransporteras och rengöras men även räkna med kostnader för sophämtning o. d. Det återstår också att bedöma huruvida den kostnadsökning som engångsförpackningar ev. kan medföra står i rimlig proportion till

vad konsumenterna vinner i bekvämlighet. Vidare krävs — genom de på grund av engångsförpackningarna ökade avfallsmängderna — en utökad och intensifierad sophämtning samt i allt större utsträckning särskilda anordningar för att förstöra avfallet. Rådet understryker dessutom det angelägna i att pågående forskning för att få fram nya, lättare förstörbara material erhåller tillräckligt stöd.

Statens institut för konsumentfrågor anser, att de problem som berörs i länsstyrelsens och Jarllunds skrivelser är av väsentlig betydelse och instämmer i att åtgärder bör vidtas för att komma till rätta med dessa men anser det ytterst tveksamt om detta kan ske genom lagstadgat förbud eller andra restriktioner mot användande av engångsglas. Institutet pekar emellertid på behovet av utredning i olika avseenden. Då man bedömer en förpacknings för- och nackdelar från distributionssynpunkt bör man både vid nykonstruktion och vid jämförelser mellan redan befintliga förpackningar inte enbart som hittills ta hänsyn till distributionen från producenter via grossister och detaljister till konsumenterna utan även till distributionen av de tömda förpackningarna från konsumenten till soptippen eller sopförbränningsstationen. Denna senare distribution kan medföra avsevärda kostnader, som i en eller annan form måste betalas av individ eller samhälle. En utredning av hur stora dessa kostnader blir för olika förpackningstyper bör göras. Institutet framhåller vidare, att engångsglasen hittills verkat i hög grad fördyrande på öl- och läskedrycker och att en rationalisering i distributionen bör medföra sänkningar och i varje fall inte höjningar av detaljhandelspriset. Institutet ifrågasätter också, om inte returglasinsamlingen kan ordnas på annat sätt än genom detaljhandeln, t. ex. genom en central insamling liknande pappersinsamlingen. Det kan också ifrågasättas om det inte skulle vara rationellt med en separat uppsamling av allt engångsglas. Vid beräkningar av lönsamhet bör man då ta hänsyn till vad bortskaffandet och destruktionen av glasavfallet kostar då det blandas med annat avfall. Ytterligare bör utredas hur man skall kunna genomföra åtgärder för upplysning och propaganda mot nedskräpning i naturen samt skapa ökade resurser för övervakning och beivrande av förseelser. Vid friluftsanläggningar och nöjesplatser där en direkt försäljning av malt- och läskedrycker sker från kiosker o. d. kan man överväga lokala restriktioner mot försäljning av dessa drycker i engångsglas. Institutet förordar slutligen att de problem som berörs i de båda skrivelserna utreds. I utredningen bör naturvårdens och den kommunala renhållningens samt producenternas, distributörernas och konsumenternas intressen vara företrädda.

Sveriges industriförbund har den uppfattningen att långtgående åtgärder mot engångsförpackningar skulle innebära så allvarliga hinder för fortsatt rationalisering och för konsumentens bekvämlighet att lösningar av nedskräpningsproblemen måste sökas efter andra linjer än de som angivits av länsstyrelsen och Jarllund. Eftersom sådana lösningar måste ta hänsyn till förhållanden på en rad skilda områden — resurser och teknik för renhållning, allmänhetens känsla för naturvård, möjligheterna att övervaka gällande regler, förhållanden inom distributions- och transportväsendet, bekvämligheten för hushållen, särskilt med förvärvsarbetande husmödrar, fastigheternas avfallsanordningar etc. — finner förbundet det önskvärt att dessa frågor allsidigt utreds, så att åtgärder som kan äventyra konsumentens bekvämlighet och varudistributionens rationalisering undviks.

Sveriges köpmannaförbund tillstyrker en allsidig utredning av de påpekade olägenheterna för att söka åstadkomma åtgärder som kan i största

möjliga utsträckning eliminera olägenheterna utan att varudistributionens rationalisering påverkas i negativ riktning.

Kooperativa förbundet avstyrker förslagen om restriktioner mot användandet av engångsglas. Förbundet uttalar sig inte beträffande behovet av en utredning men förordar dels åtgärder från samhällets sida för en effektiv uppsamling av avfall i första hand i anslutning till bostäder, fritidsområden och vägar, varjämte kommunerna bör aktivt informeras om de möjligheter som en rationell sophanteringsteknik erbjuder, dels en energisk propaganda mot nedskräpning i naturen och om naturvårdslagens ansvarsbestämmelser, dels ock stöd till fortsatt forskning på emballageområdet.

AB Plåtmanufaktur förordar ökade resurser för bortforsling av avfall i »fritidskommunerna» och utefter vägar och vid rastplatser liksom en intensifierad propaganda mot nedskräpning i alla dess former. Bolaget framhåller bl. a. att det ännu är oklart vem som har ansvaret för renhållningen utmed vägarna.

B. Statens naturvårdsnämnd — som bl. a. anför att det sett enbart ur naturvårdssynpunkt kan synas motiverat att lösa problemet genom att förbjuda distribution av engångsglasen och som betvivlar att frågan kan lösas enbart med en utvidgad propaganda — förordar med hänsyn till frågans stora betydelse ur allmänna naturvårds- och samhällsekonomiska synpunkter livligt att en utredning tillsätts. I utredningen bör såväl naturvårds-, hälsovårds- och renhållningsintressena som producent- och konsumentintressena vara företrädda. Utredningen bör bl. a. ha att förutsättningslöst ta upp frågorna angående totalförbud mot engångsglas, avgiftsbeläggning eller åläggande för distributören att återta engångsglasen samt intensifierad upplysning och propaganda mot nedskräpningen, ev. i förening med vidgade möjligheter att ingripa mot nedskräpning.

Svenska naturskyddsföreningen anför i yttrande över Pajala kommuns framställning bl. a. att användningen av engångsglas måste inskränkas och att intensifierad propagandaverksamhet mot nedskräpning just i fråga om engångsglasen — som utgör ett akut problem med tendenser till oerhört snabb ökning — på kort sikt ej torde medföra tillräckliga resultat i positiv riktning. Enligt föreningens uppfattning är ett förhinderande av försäljningen av engångsglas den enda metod som snabbt skulle kunna leda till önskat resultat. I sammanhanget erinrar föreningen om att man i Norge överenskommit om att sluta tappa öl på engångsglas och att öl som tappats på engångsglas ej skall få importeras i fortsättningen. Det bör inte vara omöjligt att genomföra liknande restriktionsåtgärder i Sverige även om engångsglas numera produceras i mycket stor utsträckning. Föreningen tillstyrker kommunens förslag om direkt förbud mot försäljning av engångsglas och framhåller att en dylik åtgärd är mycket brådskande då användningen av engångsförpackningar av glas snabbt tilltar i omfattning.

Länsläkaren i Hallands län framhåller angelägenheten av att med användandet av glasförpackningar av engångstyp förenade missförhållanden snarast blir föremål för åtgärder och förordar förbud mot försäljning av dylika förpackningar.

Stadsläkaren i Örebro ansluter sig helt till länsstyrelsens i Östergötlands län förslag om övervägande av restriktioner mot användande av engångsglas och ifrågasätter vidare bl. a. ett förfarande med betalningsföreläggande mot personer som ertappas med nedskräpning.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund tillstyrker att en utredning tillsätts för att få fram ett lagförslag om förbud mot användande av en-

gångsglas och (att en utredning tillsätts) för att få problemet belyst ur såväl företags- (tillverkning och detaljhandel), konsument- och samhälls-ekonomisk som ur naturvårdssynpunkt.

C. Länsläkaren i Västernorrlands län går ej närmare in på hithörande frågor utan anför endast, att borttransport och förstöring av engångsemballage är ett stort problem och tillstyrker, att frågan blir föremål för utredning.

Svenska stadsförbundet tar ej ställning till frågan om förbud/icke förbud mot engångsemballage. Frågan huruvida det kan vara motiverat med särskilda åtgärder mot visst engångsemballage rymmer, anför förbundet, åtskilliga frågetecken. Å andra sidan visar utvecklingen i Norge att sådana aspekter kan läggas på frågan att ett initiativ från samhällets sida kan vara påkallat. Enligt förbundets mening föreligger därför skäl för en utredning i syfte att allsidigt klarlägga behovet av och förutsättningarna för någon form av reglering. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas erfarenheterna i Norge.

Svenska kommunförbundet är inte nu berett att uttala sig om vilka lämpliga åtgärder som bör vidtas men anser att de i de båda skrivelserna aktualiserade frågeställningarna bör utredas. Bl. a. bör undersökas de ekonomiska och praktiska förutsättningarna för en återgång av tomglasen till produktionen.

Endast ett fåtal remissinstanser anser det vara tillfyllest med enbart ökad propaganda mot nedskräpning. *Svenska bryggareföreningen* — som anser det vara orealistiskt att nu införa ett förbud mot engångsglas för malt- och läskedrycker och att ett förbud för att över huvud taget få någon effekt måste omfatta samtliga engångsförpackningar — förordar en väsentligt ökad naturvårnspropaganda baserad på ekonomiska insatser från både staten och näringslivet. *Föreningen skattepliktiga bryggerier* tror inte att nedskräpningsproblemet löses genom ett förbud mot användning av engångsglas för öl och läskedrycker. Föreningen anser, att en djupgående analys av psykologiska och andra faktorer, som ligger bakom människors vana att slänga skräp i naturen bör ske, och att icke föraktliga belopp sannolikt inom kort måste satsas i en propagandakampanj mot nedskräpningen.

En ökad propaganda mot nedskräpning förordas för övrigt genomgående av remissinstanserna. Vissa i samband därmed anförda, mera speciella synpunkter återges i det följande.

Enligt *medicinalstyrelsen* bör — utan väntan på att förevarande problem utreds — snarast sättas i gång en sakligt upplysande och intensiv propaganda, som bl. a. utförligt behandlar riskerna av nedskräpningen. I den bör också ingå på flasketiketter o. d. anbragta råd och anvisningar hur förpackningsmaterialet skall behandlas efter det innehållet använts.

Länsläkaren i Blekinge län förordar intensiv upplysning i frågan från något samhällsorgan — varvid samtliga massmedia engageras — t. ex. i form av programserier i TV, gärna med drastiska sekvenser om skade- och sårinfektionsrisker (tetanus) och med stark individuell appell.

Länshälsovårdskonsulenten i Älvsborgs län förordar en saklig upplysning i användningen av engångsemballage och en intensiv propaganda mot nedskräpningen, speciellt inriktad bl. a. på riskerna av krossade engångsglas.

Statens konsumentråd anser en viss effekt även kunna uppnås genom att allmänheten görs uppmärksam på de rättsregler som möjliggör bestraffning av dem som inte beaktar gällande regler för renhållning.

Sveriges industriförbund anser att information mot nedskräpningen måste

ges i första hand i skolorna och naturligt inrymmas i den aktiverade undervisningen om allmänna, samhälleliga ordnings- och rättsregler. Denna mera långsiktiga informationsverksamhet bör dock kompletteras med intensiv propaganda bl. a. med hjälp av massmedia.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund föreslår att man redan nu genom upplysning i press, radio och TV och på engångsemballaget propagerar mot nedskräpning och ger konsumenterna praktiska tips om hur man skall handskas med det förbrukade emballaget.

I vissa remissyttranden ifrågasätts om inte även näringslivet bör delta i kostnaderna för propagandan mot nedskräpningen. Förutom av Svenska bryggareföreningen framförs denna tanke av bl. a. *handelskammaren i Stockholm* och *handelskammaren i Göteborg*.

I anslutning härtill bör nämnas, att *kommerskollegium* — med hänsyn till att det åvilar statens naturvårdsnämnd att ha överinseendet över naturvården i riket och att bl. a. utarbeta de råd och anvisningar i fråga om åtgärder på naturvårdens område som ankommer på statliga eller kommunala myndigheter — ifrågasätter om inte handlingarna i ärendet kan överlämnas till nämnden för att tas under övervägande i vad de rör frågor inom nämndens verksamhetsområde. Skulle nämnden finna en riksomfattande propaganda mot nedskräpning i naturen erforderlig bör enligt kollegii mening näringslivet aktivt medverka i uppläggningsen av denna samt delta i kostnaderna.